

PIOTR ZEMSZAL

PRAGMATYKA NOMINACJI ЖИД
I ZŁOŻEŃ Z PODSTAWĄ SŁOWOTWÓRCZĄ ЖИД-
W DYSKURSIE ROSYJSKIEGO RUCHU
KONSERWATYWNO-PRAWOSŁAWNEGO

Rosja od wielu lat boryka się z problemem poszukiwania czy ponownego odnajdywania swojej tożsamości historyczno-kulturowej. Na tej drodze pojawia się szereg alternatyw. Jedne z nich powoli wchodzą bądź też są wprowadzane do bliżej nieokreślonego zestawu wartości wspólnototwórczych określanego czasem jako *духовные скрепы* (pl. ‘więzi duchowe’; dominuje prawosławna doktryna Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej w połączeniu z ideą mocarstwową), inne, jako uderzające w wizję wielonarodowej wspólnoty bądź zbyt radykalne, bywają odsuwane na margines. Odsunięcie na margines nie oznacza jednak, że dane poglądy i reprezentujące je środowiska¹ automatycznie tracą znaczenie. Do takich środowisk, które oficjalnie nie są zaliczane do głównego nurtu, a mimo to wydają się mieć dość istotne znaczenie (mają choćby swoich reprezentantów bądź sympatyków w składzie Dumy Państwowej RF, takich jak Witalij Miłonow czy Siergiej Gawriłow) należy radykalny, nacjonalistyczny ruch prawosławny, częściowo opozycyjny wobec Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej. Działa on na tyle prężnie, że liberalne media zaczynają określać go jako „prawosławne ISIS” (Soldatov 2017) czy po prostu prawosławnych ekstremistów (Sokolovskaya 2017).

Dr hab. PIOTR ZEMSZAL, prof. UMK – Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Wydział Humanistyczny, Instytut Językoznawstwa, Katedra Języków Słowiańskich; adres do korespondencji: ul. Fosa Staromiejska 3, 87-100 Toruń; e-mail: howie@umk.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0822-8937>.

¹ Dość trudno wskazać konkretne organizacje skrajnych nacjonalistów i ich liczebność, ponieważ od kilkunastu lat są one nielegalne i działają w podziemiu, tym niemniej wśród najważniejszych wymienia się choćby organizację „Христианское государство – Святая Русь” („Państwo Chrześcijańskie – Święta Ruś”), o której stało się głośno w związku z akcjami protestu przeciwko filmowi „Matylda” w 2017 r.

W tekstach publikowanych przez przedstawicieli tego ruchu dość często można spotkać odwołania do tradycji czarnych sotni². Do tej tradycji należy również postawa antysemicka, za jeden z jej wyrazów powszechnie uznaje się zaś używanie w tekstach nominacji *жид* i jej derywatów. Niniejszy tekst pragnąłbym poświęcić analizie tego, w jaki sposób nadawcy należący do wspomnianego środowiska wykorzystują te jednostki w swoich tekstach, tj. analizie dość szczególnej, jak się wydaje, pragmatyki nominacji *жид* oraz złożzeń zawierających rdzeń *жид*.

Źródło materiału badawczego stanowi portal agregujący i publikujący teksty autorstwa osób związanych z omawianymi środowiskami *Москва – Третий Рим* (<https://3rm.info/>), który funkcjonuje od 2009 r. Oficjalna nazwa portalu to: *Православный информационный аналитический портал (ПИАП) «Москва – Третий Рим (Pravoslavnny Informacyjny Portal Analityczny „Moskwa – Trzeci Rzym”)*), na stronie brak jakichkolwiek informacji na temat administratorów portalu. Według statystyki liveinternet.ru strona cieszy się niemałą popularnością – dane z lutego 2020 r. mówią o średniej ok. 1,5 mln odwiedzin miesięcznie (www.liveinternet.ru/stat/3rm.info/sum.html?period=month) przy liczebności unikatowych odwiedzających rzędu 90 tys. Omawiany portal jest agregatorem treści, a więc przy ocenie potencjału danego środowiska ideowego należy uwzględnić również liczebność odbiorców publikatorów źródłowych (np. *Семья и вера*, semyaivera.ru/; *Оптина пустынь, живая летопись*, www.optina-pustin.ru/; *Русь-Фронт*, www.Rusfront.ru/; *Институт высокого коммунитаризма*, communitarian.ru/; *Культуролог*, culturolog.ru/; *Газета Православный Крест*, www.pkrest.ru/; *Православный воин*, pravoslav-voin.info/; *Православие.Ru*, pravoslavie.ru/). Część z nich dość trudno pod tym względem „wycenić”, ponieważ bywają wśród nich wydawnictwa niezupełnie formalne, drukowane chałupniczo i upowszechniane na zasadzie dystrybucji bezpośredniej (czasem w parafiach Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej), inne poddają się parametryzacji, np. często cytowaną stronę „Православный воин” odwiedza miesięcznie ok. 2,5–6 tys. czytelników (top.mail.ru/visits?id=1978185&period=2&days=730). Dane, które przytoczyłem wyżej, może nie świadczą o bardzo silnej pozycji tego środo-

² Na przykład: „Słowem „czarnosecińscy” ludzie rosyjskich, którzy powstali do walki z bezprawiem i smutą, nazwali ich wrogowie, którzy posługiwali się tą nazwą jako wyzwiskiem. Jednak sami czarnosecińcy przyjęli tę nazwę. Jeden z założycieli Związku Narodu Rosyjskiego, malarz Apollon Majkow (syn znanego rosyjskiego poety) w broszurze „Czarnosecińcy i rewolucjoniści” twierdził, że nie ma podstaw, by się tej nazwy wstydzić, albowiem „sztandar „Za wiarę, Cara i Ojczyznę” jako pierwsi wzniesli w większości ludzie prości, chłopci i mieszczenie, a prosty lud nazywano dawniej „czernią”, „czarnymi ludźmi” (Stepanov 2018 – tłum. P.Z.).

wiska na rosyjskim rynku idei, ale też nie pozwalają go bagatelizować. Analizie poddano 787 tekstów opublikowanych na portalu od 2016 do 2018 r.³ Podczas gromadzenia materiału pominięto teksty nieistotne z punktu widzenia światopoglądowego (np. poświęcone sposobom przeprowadzenia miodobrania czy suszenia grzybów, ziół itp.) oraz poświęcone wierze⁴ *sensu stricto* (np. opracowania hagiograficzne i teksty modlitw publikowane w dniach poświęconych danym świętym).

Nominacja *жид* w języku rosyjskim jest negatywnie nacechowanym i stylistycznie niskim, obraźliwym określeniem używanym w odniesieniu do osób narodowości żydowskiej. Wiąże się ona z całym zestawem negatywnych asocjacji i konotacji, takich jak chciwość, skąpstwo, brak zaufania (Ve-preva i Kupina 45-46). Polskiego czytelnika może zwieść brzmienie identycznej, często traktowanej jako neutralna⁵ polskiej formy *Żyd*, rosyjska jednak neutralna forma to nie *жид*, a *еврей*. Różnicę tę skrótowo opisał Zygmunt Grosbart:

Polskie słowo „Żyd” i jego rosyjski fałszywy ekwiwalent „жид” mają zdecydowanie inne zabarwienie emocjonalne i stylistyczne. Po polsku jest to nazwa całkowicie neutralna⁶, pozbawiona wszelkich negatywnych odcieni: „Żyd poczciwy” – tak Mickiewicz nazywa jednego z najbardziej pozytywnych bohaterów poematu „Pan Tadeusz”. Całkowicie inaczej wybrzmiewa „жид” w języku rosyjskim. (74, tłum. – P.Z.)

³ Pewna część tych materiałów to republikiacje wcześniejszych tekstów, znacząca część publikacji z lat 2016-2018 po zarejestrowaniu w ramach kwerendy została z portalu usunięta, by pojawić się na nim znów w latach 2019-2020. Tego typu teksty w bibliografii oznaczać będą datą ostatniej aktualnej publikacji.

⁴ Wierze, a nie religii, sprawy religijne bowiem, jak na przykład kwestia ekumenizmu, bywają w badanych materiałach ściśle splecione z kwestiami społeczno-politycznymi.

⁵ Neutralność tego etnonimu jest kwestią problematyczną. W określonych dyskursach przybiera ona zdecydowanie negatywne konotacje. Nie brak również i takich badaczy, którzy twierdzą, że jest to dominanta w pragmatyce tej nominacji (zob. Wierzbicka 58). Jeszcze w 1991 r. Ewa Masłowska wskazywała na następujący zestaw konotacji etnonimu *Żyd*: „biedny, brudny, często o ciele pokrytym parchami/krostami na skutek nędzy i zaniedbania” (Masłowska 34). Trudno przyjąć, że ten zestaw konotacji jest na tyle ustalony, by przesądzić o jednoznacznej aksjologicznej kwalifikacji nominacji *Żyd*, tym bardziej że wydaje się on zdecydowanie dezaktualizować (samo słowo *parch* powoli odchodzi w przeszłość, a figura Żyda coraz rzadziej jest kojarzona z biedą). W literaturze nie brak informacji o kompletnie przeciwstawnej, choć pod względem wektora oceny często zbieżnej, trwałej asocjacji Żydów z bogactwem (np. Cała 103). Przypomina to sytuację opisywaną przez Gordona Allporta, który przytacza dwa sprzeczne stereotypy dotyczące Żydów w Stanach Zjednoczonych. Według pierwszego Żydzi unikają asymilacji, według drugiego – ukrywają swoją tożsamość poprzez zmianę imion, prostowanie nosów i przestrzeganie chrześcijańskich zwyczajów (Allport 194).

⁶ Zob. przypis 5.

Grosbart zilustrował swoje stwierdzenie historią swojej koleżanki z Uniwersytetu Łódzkiego – Marii Kofty, która we wrześniu 1939 r. musiała z trudem wyjaśniać rosyjskojęzycznemu, sowieckiemu komendantowi miasta Równe, że w sformułowanym po polsku wezwaniu do mieszkańców miasta nie trzeba unikać formy *Żydów*, zamieniając ją na rusycyzm *Jewrejów* (Grosbart 75). Jak twierdzi Naum Pereferkowiec, słowo *жид* odbierano jako nominację uwłaczającą już ok. połowy XVIII wieku. Ma o tym świadczyć fakt, że wydawcy tzw. Biblii Elżbietańskiej (1751 r.) uznali za stosowne, by unikać nominacji *жид* wobec św. Pawła i określać go mianem *иудеянин* (Judeańczyk), wobec wszystkich innych postaci narodowości żydowskiej używano jednak wciąż nominacji *жид* (Pereferkovich 272). Wydaje się mało prawdopodobne, by unikanie stosowania nominacji *жид* wobec osób narodowości żydowskiej już wówczas było powszechną praktyką, w ciągu jednak XIX wieku stopniowo znikająca ona najpierw z oficjalnych pism (Vikhnovich 177), dość długo pozostając jako neutralna nominacja w stylu potocznym, by pod koniec stulecia zostać powszechnie uznaną za nazwę obraźliwą (Turanskaya 92, por. Krysin, „Nenormativnyye” 53). W 1913 r. Pereferkovich pisał: „Szczególną cechą języka rosyjskiego jest negatywny wydzźwięk charakterystyczny dla słowa «жидъ» w odróżnieniu od jego neutralnego ekwiwalentu «иудей» [Judeańczyk – P.Z.] i pozytywnie nacechowanego synonimu «еврей»” (Pereferkovich 267–268, tłum. P.Z.). Negatywne nacechowanie nominacji *жид* we współczesnym języku rosyjskim nie budzi żadnych wątpliwości, potwierdzają je zarówno badania ankietowe (Vepreva i Kupina 45), jak też, od co najmniej początków XX wieku, słowniki (Grot, Shakhmatov, Chernyshev i Shcherba 484; Ushakov 867; Sklyarevskaya 229; Kuznetsov 305; Ozhegov i Shvedova 194; Shvedova 235).

Używanie nominacji *жид* wiąże się obecnie nie tylko z ryzykiem urażenia kogoś czy narażenia się na nieformalne oskarżenia o antysemityzm, ale również z zagrożeniem konkretnymi sankcjami, wynikającymi z ustawodawstwa Federacji Rosyjskiej (na przykład w kwietniu 2007 r. sąd w mieście Czyta podjął decyzję o wpisaniu na listę materiałów ekstremistycznych oraz konfiskacie numeru gazety *Русское Забайкалье*, ponieważ zawierał takie określenia, jak *жид* (żyd), *хач*⁷ i *азер* (Azer) (www.sova-center.ru/racism-xenophobia/docs/2007/06/d11013/)⁸.

⁷ Trudne do precyzyjnego przetłumaczenia na język polski obraźliwe określenie mieszkańców Kaukazu, *Kaukaziec*.

⁸ Jak pokazuje w swojej książce Yelena Galyashina, wiele zależy tu od tego, jak zachowa się sędzia w danej sprawie. Autorka wskazuje na przypadki, gdy sędzia nie powoływał biegłego i materiały zawierające nominację *жид* nie były uznawane za „ekstremistyczne” (Galyashina 15-17).

Dlatego mimo wyraźnie antysemitckiego ukierunkowania wielu tekstów omawiana nominacja pojawia się w sumie 85 razy (wobec 131 manifestacji neutralnej stylistycznie i aksjologicznie nominacji *еврей* i około 300 manifestacji biblijno-historycznej, ale aktualizowanej, zwykle w formach liczby mnogiej, nominacji *иудей*), przy czym tylko 17 manifestacji to użycia bezpośrednie, tj. nie w ramach cytatów, narracji historycznych itd., np.:

- (1) Он с бешеной скоростью исполняет планы **жидов** и «мирового правительства». Находясь сам во власти сатаны, он спешит увлечь за собой Русскую Православную Церковь и Православный Русский Народ! (I)
- (2) Тот же митр. Онуфрий в августе молился вместе с раскольником Филаретом, хотя это под страхом отлучения от Церкви запрещено церковными канонами. И не только с ним, но и с другими еретиками и раскольниками-самосвятами: папистами, униатами, автокефалами, протестантами. И даже с богомерзкими **жидами!** (II)

Jak jednak pokazuje przegląd tekstów badanego dyskursu, rosyjscy autorzy ultrapravicowi nie są zbyt skorzy do rezygnacji z wygodnej, poręcznej z ich punktu widzenia nominacji *жид*, która jest głęboko zakorzeniona w kulturze i tradycji językowej, wyrazista i jednoznaczna. W ramach niniejszego opracowania postaram się pokazać sposoby, swoiste wybiegi, które są wykorzystywane w celu „podania” tej wygodnej w optyce antysemitcko nastawionego nadawcy nominacji w taki sposób, który umożliwi temuż nadawcy obronę w razie możliwych oskarżeń o „ekstremizm” czy podsycanie waśni międzyetnicznych. Na pewną tendencję w tym zakresie zwraca uwagę Leonid Krysın:

Jednocześnie opis słowa *жид* w słowniku Ushakowa dostarcza argumentów przeciwko próbom usprawiedliwiania użycia słowa *жид* jako neutralnego, pozbawionego we współczesnym języku literackim waloru oceny przez powoływanie się na język dziewiętnastowieczny (zwłaszcza na słownik W. I. Dala), których autorami są rosyjscy nacjonaliści. Zgodnie z normami leksykalnymi i stylistycznymi tamtych czasów do pierwszych dziesięcioleci XX wieku słowo *жид* funkcjonowało jako neutralna nazwa osoby narodowości żydowskiej. (*Slovo* 262-272, tłum. P. Z.)

Rzeczywiście – odwoływanie się do tekstów historycznych jest z jedną z metod stosowanych po to, by w sposób „bezpieczny” użyć nominacji *жид*. Dominującą formą jest tu cytat historyczny – tego typu użycie odnotowano w badanym materiale najwięcej, bo 26, np.:

- (3) Мощи младенца Гавриила Гавделюченко из села Зверки графства Заблудовского, рожденного 1684 года марта 22 дня, а замученного от **жидов** в Белом Стоку 1690 года апреля 20 дня. О сем, кто хошет пространнее ведати, отсылается до книг правных Магдебургии Слуцкой. 1755 года мая 9 дня, за благополучным княжением сиятельного князя Иеронима. (III)
- (4) Об утеснениях от польских панов нечего и говорить: вы сами знаете, что лучше **жида** и пса, нежели христианина, брата нашего, почитали. (IV)
- (5) Ответ защитников Пскова: «Мы не **жиды**: не предадим ни Христа, ни Царя, ни Отечества. Не слушаем лести, не боимся угроз. Иди на брань: победа зависит от Бога». (V)

Za odmianę cytatu historycznego wypada zapewne uznać również cytaty historycznoliterackie. Najczęściej cytowani są cieszący się w ultraprawicowych środowiskach autorytetem autorzy dziewiętnastowieczni (zwłaszcza F. Dostojewski i L. Tołstoj), tj. pisarze tworzący w czasach, gdy leksem *жид* nie był powszechnie uważany za określenie obraźliwe. Te cytaty są jednak dobierane w taki sposób, że jeśli nawet sama nominacja byłaby neutralna, to kontekst, czy, jak to określa Maria Voroshilova, tło aksjologiczne⁹, nie pozostawia wątpliwości co do negatywnego stosunku autora do osób narodowości żydowskiej, np.:

- (6) Будет **жид** скорпионом бичевать землю русскую, грабить святыни ее, закрывать церкви Божии, казнить лучших людей русских. (VI)
- (7) Выходя, я вспомнил, что и в «Капитанской дочке» есть одно место, там Зурин, обучая Гринева, говорит: «...придешь в местечко, чем прикажешь заняться? Ведь не всё же бить **жидов**». (VII)

Innym sposobem manifestacji w dyskursie leksemu *жид*, który pozwala na obronę w obliczu ewentualnego posądzenia o rasizm bądź ekstremizm, jest używanie go w funkcji metajęzykowej, tj. w sposób nieodległy od cytatu, np.:

⁹ Jak pisze M. Voroshilova: „Powinniśmy jednak podkreślić, że we współczesnej praktyce komunikacyjnej najpopularniejsze etnofolizmy, takie jak *хачики*, *жиды* [*хач* – zob. przypis 6, P.Z.] «zbladły», utraciły swój wyrazisty walor emocjonalno-oceniający. Nie należą obecnie do rzadkości przykłady ich użycie w mowie potocznej w charakterze nominacji «bezpośrednich», które nie zawierają jakichkolwiek wyraźnych znaczeń negatywnych. W ramach jednak analizowanego dyskursu ekstremistycznego są one zawsze «podparte» ogólnym agresywnym tłem i jak gdyby «nabierają» negatywnej energii, czerpiąc ją zarówno ze swojego bezpośredniego otoczenia leksykalnego (*сранные хачи*, *безграмотные мусули*, *хитрожопые жиды* [zasrani Kaukazcy, niepiśmienne muslimy, chytrodupi Żydzi – P.Z.] itd.), ogólnej semantyki tekstu, jak i z innych czynników dyskursywnych” (Voroshilova 69-70, tłum. P. Z.).

- (8) Иначе зачем бы появился закон об антисемитизме. Слово «**жид**» нельзя было произнести... (VII)
- (9) Да мы слово «**жид**» ничем иным, как обозначением жадности, и не считали. В детстве, если кто жадный, ему говорили: а, жидишь! (VII);
- (10) Или у нас была считалка: «**Жид**, жид, жид, по веревочке бежит, веревка оборвется, жид перевернется». (VII)
- (11) Тут заметно, что человек боится, что за слово «**жид**», даже в корне слова поджидаю, его могут замести, забрать, привлечь, в общем. (VII)

Ostatnim, stwarzającym najmniej, jak się wydaje, możliwości obrony, sposobem wykorzystania nominacji w dyskursie jest używanie jej w ramach wypowiedzi ironicznych, np.:

- (12) В-шестых, начались выбрасывания и гонения на слова, особенно на слово «**жид**». Не любят сионисты **жидов**, почему не известно, но не любят. Из-за антисемитизма, наверное. Из классического толкового словаря Владимира Ивановича Даля выбросили слово «**жид**». У Даля, как автора, естественно, не спрашивали. Однако Даль называл **жидов жидами**, Пушкин называл **жидов жидами**, Достоевский называл **жидов жидами**, Чехов называл **жидов жидами**. А сионисты даже память о **жидах** хотят уничтожить. Выбрасывают замечательное слово «**жид**» из русского словаря, чем ущемляют права **жидовского** человека. Наверное, сионисты **жидов** за людей не считают. (VIII)

W powyższym przykładzie zastosowano wszystkie trzy taktyki komunikacyjne, które dają możliwość obrony w przypadku ewentualnych oskarżeń o „ekstremizm” – ironię, przytoczenie historycznoliterackie oraz użycie w funkcji metajęzykowej. Wypada zwrócić uwagę na swoiste „rozsmakowanie się” autora w brzmieniu i zapewne w warstwie konotacyjno-asocjacyjnej związanej z analizowaną jednostką. To, ile razy została ona użyta bez wyraźnej konieczności (konieczność taka zachodzi w sposób bezwzględny jedynie w przypadku użycia w funkcji metajęzykowej), wyraźnie na to wskazuje. Wydaje się jednak, że to nie miałka satysfakcja, wynikająca z wielokrotnego powtarzania słowa *жид* jest głównym celem autora przytoczonej wypowiedzi. Zarówno w skali tego jednego komunikatu, jak i tej części badanego dyskursu, która jest poświęcona kwestiom żydowskim, może chodzić przede wszystkim o to, by poprzez w miarę regularne powtarzanie, nawet w ramach cytatu, nie dopuścić do dezaktualizacji tej nominacji i towarzyszącego jej ładunku oceny, asocjacji i konotacji.

Wszystkie trzy wymienione sposoby manifestacji nominacji *жид* na pierwszy rzut oka wydają się zabezpieczać nadawcę w obliczu ewentualnych oskarżeń o wzniecanie waśni międzyetnicznych. W przypadku pojawienia się tego typu zarzutów autorzy mogą bronić się, argumentować, że nie oni są w istocie autorami tych sformułowań, że to tylko cytaty lub użycia ironiczne, którym należy przypisywać całkowicie odwrotną intencję. Z formalnego punktu widzenia taka argumentacja nie jest pozbawiona sensu, w warunkach jednak, które stwarza system prawny, a zwłaszcza praktyka sądowo-karna w Federacji Rosyjskiej, nie należy jej przeceniać.

Stosowanie omówionych wyżej taktyk komunikacyjnych wskazuje na co najmniej uświadamianie sobie przez nadawców uwłaczającego, obraźliwego charakteru nominacji *жид*. Autorzy analizowanych tekstów w większości wypadków wydają się uwzględniać zagrożenie konsekwencjami wynikającymi z rosyjskiego ustawodawstwa. Co ciekawe, jeśli uważnie przyjrzeć się tym tekstom, to prawidłowość ta dotyczy wyłącznie nominacji *жид*, ale już w żadnym stopniu nie obejmuje interfiksalnych złożzeń zawierających ten rdzeń. Czytając badane teksty, odnosi się wrażenie, jakby autorzy kierowali się bardzo prostą zasadą: „nominacji *жид* lepiej nie używać poza cytatem, przytoczeniem lub ironiczną konwencją”, kompletnie oddzielając dość obszerną warstwę wyrazów złożonych z rdzeniem *жид*, które są używane w sposób całkowicie dowolny, bez oglądania się na jakiegokolwiek ograniczenia. Wśród tego typu jednostek na pierwszy plan wysuwają się złożenia z interfiksem *-o-*, których odnotowano 22.

Można je podzielić na dwie kategorie. Pierwsza obejmuje nominacje stosowane wobec osób, tj. takie, w których rdzeń *жид*- w składzie złożenia ma za zadanie wskazywać na pochodzenie etniczne, narodowość konkretnej osoby. W literaturze odnotowano już przypadki tego typu konstrukcji w funkcji inwektywnej, gdzie rdzeniowi *жид* towarzyszył antroponim, np. zastosowanie w tekście formy *Жидодворская* zamiast *Новодворская* (Walerija Nowodworskaja) i *Жидорковский* zamiast *Ходорковский* (Michaił Chodorkowski) (Poljakov 93). W zebranych materiale nie znalazły się tego typu przykłady, ale podobnie wydają się funkcjonować złożenia z rzeczownikami pospolitymi, które w konkretnym tekście stają się deskrypcjami określonymi, np.:

- (13) Эта **жидоинокия**, брат прадеда которой был раввином (см.ниже), почти открыто пишет, что события, легшие в основу этого праздника, являются вымыслом. (IX)

- (14) То есть в этой статье **жидомодернистка** почти открытым текстом говорит: в историю обретения и воздвижения Креста Господня она не верит, верить никому не советует, а рекомендует понимать все аллегорически. (IX)

Pozostałe odnotowane złożenia z rdzeniem *жид*, które nominują osoby, to tradycyjne dla tego typu dyskursu: *жидомасон* (*żydomason*), *жидокоммунист* (*żydokomunista*) oraz tworzone, jak się wydaje, w sposób całkowicie dowolny złożenia okazjonalne typu: *жидокоэн* (*żydokohen*), *жидо чиновник* (*żydourzędnik*). Złożenia te można w większości podzielić pod względem ogólnej semantyki drugiej podstawy słowotwórczej:

1. Złożenia z drugą podstawą słowotwórczą należąca do pola znaczeniowego ‘ideologia’¹⁰: *жидофашист* (*żydofaszysta*), *жидобандеровец* (*żydobanderowiec*), *жидобандеровский* (*żydobanderowski*), *жидокоммунизм* (*żydokomunizm*), *жидокоммунист* (*żydokomunista*), *жидокоммунистический* (*żydokomunistyczny*), *жидореволюционер* (*żydorewolucjonista*), *жидомасон* (*żydomason*). Ich globalnym zadaniem jest wskazywanie na powiązanie określonych, zawsze wrogich i ocenianych negatywnie ośrodków ideologicznych bądź politycznych, którym przypisywana jest jakaś orientacja ideologiczna i ich przedstawicieli ze środowiskami żydowskimi, również na relację dominacji danego środowiska ideologicznego przez przedstawicieli narodowości żydowskiej. Warto podkreślić, że podobnie jak w innych dyskursach ideologicznych, jednostki określające ideologie ulegają daleko posuniętej desemantyzacji i sztucznemu oderwaniu od tła historycznego. Tylko pod tymi warunkami może w tekstach pojawiać się nominacja *жидобандеровец* i jej derywaty, o których używanie może pokusić się jedynie osoba niezająca sobie sprawy lub po prostu ignorująca historyczno-ideowe oblicze banderyzmu, np.:

- (15) Он лично обещал защитить людей от уничтожения и обманул их, предав и бросив под снаряды, ракеты и пули **жидобандеровцев**. (X)

2. Złożenia z drugą podstawą słowotwórczą, należąca do pola znaczeniowego ‘duchowość’: *жидобес* (*żydobies*), *жидосатанизм* (*żydosatanizm*), *жидосатанист* (*żydosatanista*), *жидосатанинский* (*żydosatanistyczny*). Ich globalnym zadaniem jest charakteryzowanie opisywanych osób i zjawisk w sposób krańcowo negatywny z punktu widzenia optyki chrześcijańskiej, przy jednoczesnym wskazywaniu zarówno na silną ich relację ze środowiskami żydowskimi, jak i na silne powiązanie środowisk żydowskich z nurtami antychrześcijańskimi czy wręcz z transcendentnym złem. Wobec szero-

¹⁰ Czyli z tzw. realizacjami ideologemowymi, zob. Zemszał.

kiej dystrybucji jednostki te również ulegają desemantyzacji, zachowując maksymalny z punktu widzenia przyjętych przez wspólnotę dyskursywną wartości ładunek aksjologiczny, np.:

- (16) **Жидобес** Порошенко звонил главе УПЦ и криком требовал «пойти на автокефалию». (XI)
- (17) Уже практически ни у кого не остается сомнений в том, что **жидосатанинские** власти Украины окончательно свихнулись в борьбе с ненавистным им Русским народом, проживающим на своей исконно Русской земле по обе стороны границ. (XII)
- (18) **Жидосатанисты**, как и сто лет назад, столкнули русских лбами, которые убивают друг друга, очищая землю для Нового Хазарского каганата, выстраиваемого богоубийцами на Русской земле. (XIII)

3. Złożenia z drugą podstawą słowotwórczą, należąca do pola znaczeniowego ‘wspólnoty, instytucje i organizacje’ (w tym organizacje państwowe i społeczeństwa): *жидочинovníк* (*żydourzędnik*), *жидовидение* (*żydowizja*), *жидократия* (*żydokracja*), *жидоанглосаксы* (*żydoangłosasi*), których globalna funkcja sprowadza się do wskazywania dominującej pozycji Żydów w danej organizacji, społeczeństwie lub instytucji (rzecz jasna, dominacja ta jest waloryzowana skrajnie negatywnie), np.:

- (19) Именно техниками кабалы планирует работать с биометрией мировая **жидократия** в ожидании жертв. (XIV)
- (20) Сегодня в России СМИ находятся под полным контролем сионистов. Особенно это касается телевидения, которое можно смело называть **жидовидением**. (VIII)
- (21) Таким образом, резюмировал представитель Минкультуры, «этот вопрос в компетенции кабинета министров». (прим. ред. – несомненно, что **жидочинovníки** быстро найдут повод отобрать обители у УПЦ МП). (XV)
- (22) В Сирии – США, в Великобритании – отравление какой-то мелкой сошки Скрипаля, которое **жидоанглосаксы** раздули до мирового события и т.д. (XVI)

Interesująca z punktu widzenia semantyki, głównie z powodu swej częściowej tautologiczności, jest nominacja *жидокоэн* (*żydokohen*). Tautologiczność ta wynika ze znaczenia drugiej podstawy słowotwórczej (*коэн*, pl. *kohen*), która oznacza kastę kapłanów żydowskich wywodzących się z domu Aarona. Oto przykład użycia tej nominacji, bynajmniej nie w kontekście, który wskazywałby na pozytywne wartościowanie:

- (23) РУСЬ В ЛАПАХ **ЖИДОКОЭНОВ**... Депутат признался, что является потомком еврейских первосвященников. (XVII)

Innym ciekawym przykładem, który również nie mieści się w zaproponowanej klasyfikacji, jest jednostka *жидолохотрон* (*żydoszwindel*), gdzie następuje pełna odpowiedniość stylistyczno-aksjologiczna komponentów słowotwórczych:

- (24) Братья и сестры, вот и результат участия нашего народа в **жидолохотроне** – выборах. (XVIII)

Przeanalizowany materiał pozwala na sformułowanie dwóch zasadniczych wniosków. Pierwszy dotyczy świadomości wśród nadawców analizowanego dyskursu negatywnego nacechowania nominacji *жид* oraz ewentualnych zagrożeń karno-prawnych wynikających z jej stosowania w tekstach. Świadczy o tym zarówno fakt, że omawiana nominacja pojawia się w badanych tekstach w użyciach niecytacyjnych zaledwie 17 razy (wobec 131 użyc neutralnej nominacji *еврей*), oraz to, że stosowane są rozmaite techniki służące „podawaniu” tej nominacji nie wprost (dominuje cytat historyczny, który występuje w badanych tekstach 26 razy, stosuje się również cytat historycznoliteracki, użycia w funkcji metajęzykowej i ironiczne – w sumie 69 wystąpień). Choć zabiegi te są stosowane dość obficie, nie przeszkadza to jednak w wykorzystaniu pragmatycznego potencjału nominacji w sposób pożądanym przez nadawcę, ponieważ nawet jeśli mowa o cytatach, są to cytaty, pod którymi antysemitcko nastawiony nadawca zapewne się podpisze (w razie zarzutów o antysemityzm, zostawiając sobie jednak „furtkę”, by wyjść z opresji). Drugi wniosek wynika z analizy użyc wyrazów złożonych z rdzeniem *жид* (najczęściej pojawiającym się typem są złożenia z interfiksem -o-, odnotowano ich 22). Zasada unikania bezpośrednich użyc nominacji *жид* jest traktowana literalnie jako dotycząca jedynie nominacji, choć przecież jako podstawa słowotwórcza niesie ona dokładnie ten sam ładunek oceniający, przy czym wzbogacony o komponent relacyjny wobec desygnatu oznaczonego za pomocą drugiej podstawy słowotwórczej.

BIBLIOGRAFIA

PRACE CYTOWANE

- Allport, Gordon W. *The Nature of Prejudice*. Reading, MA, 1966.
- Cała, Alina. *Wizerunek Żyda w polskiej kulturze ludowej*. Oficyna Naukowa, 2005.
- Galyashina, Yelena Igorevna. „Lingvistika vs ekstremizma. V pomoshch' sud'yam, sledovatelyam, ekspertam”. *Yuridicheskiy Mir*, 2006 [Галяшина, Елена Игоревна. *Лингвистика vs экстремизма. В помощь судьям, следователям, экспертам*. Юридический Мир, 2006].
- Grosbart, Zygmunt. „«Yevrey» i «zhid»» etnolingvisticheskiye refleksii” [«Еврей» и «жид»» этнолингвистические рефлексии”. *Studia Rossica Posnaniensia*, nr 28, 1998, ss. 73-78.
- Krysin, Leonid Petrovich. „Nenormativnyye etnonimy: problema slovarnogo opisaniya”. *Ekologiya yazyka i kommunikativnaya praktika*, nr 1, 2015, ss. 46-56 [Крысин, Леонид Петрович. „Ненормативные этнонимы: проблема словарного описания”. *Экология языка и коммуникативная практика*, № 1, 2015, сс. 46-56].
- Krysin, Leonid Petrovich. *Slovo v sovremennykh tekstakh i slovaryakh. Ocherki o russkoy leksike i leksikografii*. Znak, 2008 [Крысин, Леонид Петрович. *Слово в современных текстах и словарях. Очерки о русской лексике и лексикографии*. Знать, 2008].
- Masłowska, Ewa. „Z problemów pejoratywizacji lub melioracji nazw własnych użytych w funkcji apelatywów”. *Język a Kultura*, t. 3, 1991, ss. 29-40.
- Pereferkovich, Naum”. „Filologicheskaya zametki. I. K' istorii slova «subbota». II. K' istorii slova «zhid»”. *Zhurnal' ministerstva narodnago prosvshcheniya, oktyabr'*, 1913, ss. 260-274 [Переферкович, Наум. „Филологические заметки. I. К истории слова «суббота». II. К истории слова «жид»”. *Журнал министерства народного просвещения*, октябрь, 1913, сс. 260-274].
- Polyakov, A.S. „Nekotoryye voprosy slovoobrazovaniya nenormativnykh etnonimov v Internet-diskurse”. *Yurilingvistika*, nr 1(12), 2012, ss. 84-96 [Поляков, А.С. „Некоторые вопросы словообразования ненормативных этнонимов в Интернет-дискурсе”. *Юрлингвистика*, № 1(12), 2012, сс. 84-96].
- Sokolovskaya, Yevgeniya. „Lider pravoslavnykh ekstremistov svyazal volnu evakuatsiy po vsej Rossii s protestom protiv «Matil'dy»” [Соколовская, Евгения. „Лидер православных экстремистов связал волну эвакуаций по всей России с протестом против «Матильды»”], snob.ru/news/151429. Dostęp 01.11.2021.
- Soldatov, Aleksandr Valer'yevich. „Pravoslavnyu IGIL, пока yeshche ne zapreshchennuyu v Rossii” [Солдатов, Александр Валерьевич. „Православный ИГИЛ, пока еще не запрещенный в России”], www.novayagazeta.ru/articles/2017/09/12/73792-pravoslavnyu-halifat. Dostęp 01.11.2021.
- Stepanov, Anatoliy Dmitriyevich. „Chernaya sotnya – vzglyad cherez stoletie” [Степанов, Анатолий Дмитриевич. „Черная сотня – взгляд через столетие”], 3rm.info/publications/5150-chernaya-sotnya-vzglyad-cherz-stoletie.html. Dostęp 01.11.2021.
- Turanskaya, Nadezhda Vladimirovna. „Lingvoekologiya etnostereotipov sovremennogo mediynogo prostranstva” [Туранская, Надежда Владимировна. „Лингвоэкология этностереотипов современного медийного пространства”], psyjournals.ru/langpsy/2015/n3/Turanskaya.shtml. Dostęp 01.11.2021.
- Vepreva, Irina Trofimovna, i Nataliya Aleksandrovna Kupina. „Trevozhnaya leksika tekushchego vremeni: neofitsial'nyye etnonimy v funktsii aktual'nykh slov”. *Politicheskaya lingvi-*

- stika*, nr 3(49), 2014, ss. 45-50 [Вепрева, Ирина Трофимовна, Купина, Наталия Александровна. „Тревожная лексика текущего времени: неофициальные этнонимы в функции актуальных слов”. *Политическая лингвистика*, № 3(49), 2014, сс. 45-50].
- Vikhnovich, Vsevolod L'vovich. *Judaizm*. Piter, 2006 [Вихнович, Всеволод Львович. *Иудаизм*. Питер, 2006].
- Voroshilova, Mariya Borisovna. „Chernaya chuma: nominatsii vraga v ekstremistskom tekste”. *Yurislingvistika*, nr 1, 2012, ss. 67-72 [Ворошилова, Мария Борисовна. „Черная чума: номинации врага в экстремистском тексте”. *Юрислингвистика*, № 1, 2012, сс. 67-72].
- Wierzbicka, Agnieszka. „Żyd, Żydzi, Żydy, Żydki – stereotypes and judgments ingrained in the Polish language”. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Linguistica*, nr 49, 2015, ss. 57-67.
- Zemsał, Piotr. „Ideologem i ideologemnoye slovo – k opredeleniyu terminov” [„Идеологом и идеологемное слово – к определению терминов”. *Przegląd Rusycystyczny*, nr 2, 2019, ss. 150-170.

SŁOWNIKI

- Grot, Yakov Karlovich, Aleksey Aleksandrovich Shakhmatov, Vasilii Il'ich Chernyshev i Lev Vladimirovich Shcherba. *Slovar' russkago yazyka, sostavlennyy Vtorym otdeleniem Imperatorskoy akademii nauk*, t. 2: *Ye, Zh*, Типография Императорской академии наук”, 1907 [Грот, Яков Карлович, Алексей Александрович Шахматов, Василий Ильич Чернышев и Лев Владимирович Щерба. *Словарь русского языка, составленный Вторым отделением Императорской академии наук*, т. 2: *Е, Ж*, Типография Императорской академии наук, 1907].
- Kuznetsov, Sergey Aleksandrovich, red. *Bol'shoye slovar' russkago yazyka*. Norint, 2000 [Кузнецов, Сергей Александрович (ред.), *Большой толковый словарь русского языка*. Norint, 2000].
- Ozhegov, Sergey Ivanovich, i Nataliya Yul'yevna Shvedova, red. *Tolkovyy slovar' russkago yazyka*. А Темп, 2006 [Ожегов, Сергей Иванович, и Наталия Юльевна Шведова, ред., *Толковый словарь русского языка*. А Темп, 2006].
- Shvedova, Nataliya Yul'yevna, red. *Tolkovyy slovar' russkago yazyka s vkhlyucheniym svedeniy o proiskhozhdenii slov*. Azbukovnik, 2011 [Шведова, Наталия Юльевна, ред. *Толковый словарь русского языка с включением сведений о происхождении слов*. Азбуковник, 2011].
- Sklyarevskaya, Galina Nikolayevna, red. *Tolkovyy slovar' russkago yazyka kontsa XX veka. Yazykovyye izmeneniya*. Folio-Press, 1998 [Скляревская, Галина Николаевна, ред. *Толковый словарь русского языка конца XX века. Языковые изменения*. Фолио-Пресс, 1998].
- Ushakov, Dmitriy Nikolayevich, red. *Tolkovyy slovar' russkago yazyka. Gosudarstvennoye izdatel'stvo inostrannykh i natsional'nykh slovarey*, 1935 [Ушаков, Дмитрий Николаевич, ред. *Толковый словарь русского языка*, Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1935].

ŹRÓDŁA

- I. Tekst anonimowy. „Ostupnik «patriarkh» Kirill zaklyuchil uniyu s Satanoy” [Анонимный текст. „Отступник «патриарх» Кирилл заключил унию с Сатаной”], 3rim.info/6139-otstupnik-patriarx-kirill-zaklyuchil-uniyu-s-satanaj-obrashhenie-afonitov-video-foto.html. Dostęp 01.11.2021.

- II. Tekst anonimowy. „Chto planiruyut vragi Khrista i Tserkvi” [Анонимный текст. „Что планируют враги Христа и Церкви”], 3rm.info/13799-chto-planiruyut-vragi-hrista-i-cerkvi-intervju-s-patriarhom-upc-kp-filaretom.html. Dostęp 01.11.2021.
- III. Tekst anonimowy. „Pamyati mladentsa Gavriila ritual'no zamuchennogo khristobortsam [Анонимный текст. „Памяти младенца Гавриила ритуально замученного христорборцами”], 3rm.info/publications/67263-pamyati-mladentsa-gavriila-ritualno-zamuchennogo-hristoborcami-gavriil-krepost-bozhiya-video.html. Dostęp 01.11.2021.
- IV. Tekst anonimowy. „Volim pod tsarya vostochnogo, pravoslavnogo” [Анонимный текст. „Волим под царя восточного, православного”], 3rm.info/publications/61030-volim-pod-carya-vostochnogo-pravoslavnogo.html. Dostęp 01.11.2021.
- V. Tekst anonimowy. „Svyatoy tsar' Ioann i yego voyennaya deyatel'nost'” [Анонимный текст. „Святой царь Иоанн и его военная деятельность”], 3rm.info/publications/15049-svyatoy-car-ioann-i-ego-voennaya-deyatelnost.html. Dostęp 01.11.2021.
- VI. Tekst anonimowy. „Sud'ba Rossii v predskazaniyakh svyatykh ottsov” [Анонимный текст. „Судьба России в предсказаниях святых отцов”], <https://3rm.info/publications/13313-sudba-rossii-v-predskazaniyakh-svyatykh.html>. Dostęp 01.11.2021.
- VII. Krupin, Vladimir. „Eti neponyatnyye russkiye” [Крупин, Владимир. „Эти непонятные русские”], 3rm.info/publications/60501-eti-neponyatnye-russkie-vladimir-krupin.html. Dostęp 01.11.2021.
- VIII. Aristov V.A. „O sionistskikh reformakh russkogo yazyka” [Аристов, В.А. „О сионистских реформах русского языка”], 3rm.info/9924-o-sionistskikh-reformakh-russkogo-yazyka.html. Dostęp 01.11.2021.
- IX. Tekst anonimowy. „Kto-nibud' ustanovit eto koshchunstvo?! Vnuchka ravvina – prorektor seminarii khulit Krest Khristov” [Анонимный текст. „Кто-нибудь остановит это кошунство?! Внучка раввина – проректор семинарии хулит Крест Христов”], 3rm.info/main/72848-cto-nibud-ostanovit-jeto-koshchunstvo-vnuchka-ravvina-prorektor-seminarii-hulit-krest-hristov.html. Dostęp 01.11.2021.
- X. Tekst anonimowy. „Tsena predatel'stva... Zhidofashist Poroshenko dal prikaz VSU strelyat' na Donbasse «iz vsego, chto yest'»” [Анонимный текст. „Цена предательства... Жидофашист Порошенко дал приказ ВСУ стрелять на Донбассе «из всего, что есть»”], 3rm.info/main/72793-cena-predatelstva-zhidofashist-poroshenko-dal-prikaz-vsustreljat-na-donbasse-iz-vsego-chto-est.html. Dostęp 01.11.2021.
- XI. Tekst anonimowy. „Kakiye kanony! Kakiye kanony!» Zhidobes Poroshenko zvonil glave UPTS i krikom treboval «poyti na avtokefaliyu” [Анонимный текст. „Какие каноны! Какие каноны!» Жидобес Порошенко звонил главе УПЦ и криком требовал «пойти на автокефалию”], 3rm.info/main/73163-kakie-kanony-kakie-kanony-zhidobes-poroshenko-zvonil-glave-upc-i-krikom-treboval-pojti-na-avtokefaliyu.html. Dostęp 01.11.2021.
- XII. Tekst anonimowy. „Zhidovskiy bespredel... V Kiyeve storonnikam «Russkogo mira» poobeshchali 10 let zaklyucheniya” [Анонимный текст. „Жидовский беспредел... В Киеве сторонникам «Русского мира» пообещали 10 лет заключения”], 3rm.info/main/72703-zhidovskiy-bespredel-v-kieve-storonnikam-russkogo-mira-poobeshchali-10-let-zakljuchenija.html. Dostęp 01.11.2021.
- XIII. Tekst anonimowy. „Zri v koren'! Krymskiy most stroilsya dlya khazarskogo kaganata... I Putin ob etom znayet” [Анонимный текст. „Зри в корень! Крымский мост строился для хазарского каганата... И Путин об этом знает”], 3rm.info/11129-zri-v-koren-krymskiy-most-stroitsya-dlya-hazarskogo-kaganata-i-putin-ob-etom-znaet-video.html. Dostęp 01.11.2021.

- XIV. Polyakov, Georgiy. „Biometricheskiye dannyye – klyuch dlya vzloma i perepodchineniya lichnosti tehnikami chernoj magii” [Поляков, Георгий. „Биометрические данные – ключ для взлома и переподчинения личности техниками черной магии”], 3rm.info/publications/54334-biometricheskie-dannye-klyuch-dlya-vzloma-i-perepodchineniya-lichnosti-tehnikami-chernoj-magii.html. Dostęp 01.11.2021.
- XV. Tekst anonimowy. „Net pokayaniya – budut goneniya!... Pravitel’stvo otberet u Tserkvi Kiyevo-Pecherskuyu i Pochayevskuyu lavry” [Анонимный текст. „Нет покаяния – будут гонения!... Правительство отберет у Церкви Киево-Печерскую и Почаевскую лавры”], 3rm.info/main/72754-net-pokajaniya-budut-goneniya-pravitelstvo-otberet-u-cerkvi-kievo-pecherskuju-i-pochaevskuju-lavry.html. Dostęp 01.11.2021.
- XVI. Tekst anonimowy. „Zapad pomagayet Putinu pereizbrat’sya... On polnost’yu ustraivayet antikhrista” [Анонимный текст. „Запад помогает Путину переизбраться... Он полностью устраивает антихриста”], 3rm.info/main/70716-zapad-pomagayet-putinu-pereizbratsya-on-polnostyu-ustraivaet-antikhrista.html. Dostęp 01.11.2021.
- XVII. Tekst anonimowy. „Rus’ v lapakh zhidokoenov... Deputat priznalsya, chto yavlyayetsya potomkom yevrejskikh pervosvyashchennikov” [Анонимный текст. „Русь в лапах жидокоезов... Депутат признался, что является потомком еврейских первосвященников”], 3rm.info/main/72727-rus-v-lapah-zhidokojenov-deputat-priznalsja-chto-javljaetsja-potomkom-evrejskih-pervosvjaschennikov.html. Dostęp 01.11.2021.
- XVIII. Tekst anonimowy. „Nu, i za kogo golosovali rossiyane?! Kudrinu predlozhili vozglavit’ schetnuyu palatu Rossii” [Анонимный текст. „Ну, и за кого голосовали россияне?! Кудрину предложили возглавить счетную палату России”], 3rm.info/11156-nu-i-za-kogo-golosovali-rossiyane-kudrinu-predlozhili-vozglavit-schetnyu-palatu-rossii.html. Dostęp 01.11.2021.

PRAGMATYKA NOMINACJI *ЖИД*
I ZŁOŻEŃ Z PODSTAWĄ SŁOWOTWÓRCZĄ *ЖИД*-
W Dyskursie Rosyjskiego Ruchu
Konservatywno-Prawosławnego

Streszczenie

Nominacja *жид* w języku rosyjskim jest negatywnie nacechowanym i stylistycznie niskim, obraźliwym określeniem używanym w odniesieniu do osób narodowości żydowskiej. Prawdopodobnie zdawano sobie z tego sprawę już w XVIII w. W XIX wieku nominacja ta była jeszcze używana jako neutralna w stylu potocznym, ale od początku XX wieku coraz powszechniej uznawana była za obraźliwą. Dziś jej inwektywne charakter nie budzi wątpliwości, co więcej, jej bezpośrednie używanie naraża nadawcę na sankcje karne. Dlatego w antysemitycznym dyskursie współczesnych rosyjskich radykalnych nacjonalistów unika się bezpośrednich użyć. Nie oznacza to rezygnacji z nominacji *жид*. Pojawia się ona w cytatach, w funkcji metaforycznej czy w użyciach ironicznych. Zasada unikania bezpośrednich użyć nominacji nie dotyczy natomiast interfiksalnych złożeń z podstawą słowotwórczą *жид*-, które stosowane są bez żadnych ograniczeń.

Słowa kluczowe: Żyd; dyskurs; nacjonalizm; antysemityzm; Rosja.

THE PRAGMATICS OF THE DESIGNATION *ЖИД*
AND OF COMPOUNDS WITH THE STEM *ЖИД-*
IN THE DISCOURSE OF THE RUSSIAN CONSERVATIVE
AND ORTHODOX CHURCH MOVEMENT

S u m m a r y

In Russian, the designation *жид* is a negative and stylistically low disrespectful term used in relation to people of Jewish ethnicity. This had possibly already been realised in the 18th century. In the 19th century, this designation was still being used as a neutral term in colloquial language, but since the beginning of the 20th century it has been increasingly considered disrespectful. Today, its invective nature is beyond doubt; furthermore, its direct use places the sender at risk of criminal charges. Therefore, in the anti-Semitic discourse of contemporary radical Russian nationalists its direct use is avoided. However, this does not mean that the use of the designation *жид* has been abandoned. It appears in quotations, in metalanguage functions, and ironically. However, the rule of avoidance of the direct use of designations does not apply to interfixed compounds with the stem *жид-*, which are used without any limitations.

Keywords: Jew; discourse; nationalism; anti-Semitism; Russia.